

ЗАЕДНИЧКА ИЗЈАВА

ПРОШИРЕНА ВЕРЗИЈА

ПРВА ЗАЕДНИЧКА КОНФЕРЕНЦИЈА НА НАУКИТЕ МЕЃУВЛАДИНА ИНИЦИЈАТИВА ЗАПАДЕН БАЛКАН

Intergovernmental Initiative Western Balkans

Joint Science Conference

1. По меѓувладината конференција за Западниот Балкан (ЗБ), која се одржа на 28. август 2014 година во Берлин, Германската национална академија на науките Леополдина во договор со германската сојузна влада ја презеде иницијативата во приоритетната област на академските и социјалните работи и ја организираше Првата заедничка конференција на науките од 15. до 17. јули 2015 година во Хале и Берлин, Германија.
2. На конференцијата учествуваа претставници на националните академии, на ректорските конференции и уважени научници поканети *ad personam* од страна на Леополдина и Фондацијата Александер фон Хумболт. Страните учеснички беа од Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Косово*, Македонија, Црна Гора, Србија и Словенија како и Австрија, Италија и Германија. Во својство на набљудувачи учествуваа амбасадите на соодветните земји во Германија, претставниците на германската сојузна влада и на Европската Комисија.
3. Ние – учесниците на конференцијата – утврдивме клучни прашања на кои треба да им се посвети итно внимание и реформи. Во ЗБ постои хроничен недостаток од јавно и приватно финансирање на науката и истражувањето (тековно се издвојува многу помалку од зацртаната цел во ЕУ од 3% од националниот БДП). Извесноста при планирањето е попречена од краткорочното планирање и широката дистрибуција на финансиските средства. Младите научници имаат потешкотии да се етаблираат во системот. Масовната емиграција (особено одливот на мозоци) е еден од најголемите ризици за идниот развој на ЗБ. Постоечките ресурси, инфраструктури, проекти и луѓе во националните научни системи се недоволно поврзани. Нема систематско споделување и дифузија на знаењата. Тоа води кон висок степен на изолација / на националните научни системи и ориентација кон внатре. Науката и нејзините резултати ретко се вклучени во донесувањето одлуки и градењето мислења. Со тоа, политиката и општеството не ги ползува стекнатите знаења на научниците.
4. Поради тоа, ги препорачуваме следните решенија за промена:
5. Потребно е соодветно финансирање на образованието, истражувачката дејност и иновациите во ЗБ. Наша цврста заложба е на 3% од националниот БДП за високо образование и наука. Извесноста при планирањето и одржливото финансирање се неопходни услови за стратешки развој на националните научни системи: планирањето не треба да биде краткорочно, туку среднорочно и долгорочно, да не биде дистрибутивно туку компетитивно. За да се обезбеди веродостојна евалуација на остварените резултати, мора да се воспостават унифицирани квалитативни стандарди на ниво на ЗБ согласно стандардите во ЕУ.
6. Младите научници се клучен елемент во науката. Потребна им е сигурна перспектива во нивните матични земји, со тоа што веднаш по дипломирањето би добиле можност да се вклучат во националните научни системи, и со тоа да придонесат кон напредокот на својата земја и на регионот во целина. На научното истражување треба да му се признае суштинската вредност која ја има за општеството. Научниците кои работат во странство (академска дијаспора на ЗБ) треба да се поттикнат да се вратат дома преку прекугранични проекти и други иницијативи за прилив на мозоци, со што ќе се создаде култура на добредојде за научниците повратници. Треба да се создадат бази на податоци на академската дијаспора (според примерот CORDIS).
7. Поединечните извонредни научници треба да бидат носители на промените. Поддршката на нивното истражување треба да добие највисок приоритет. Силно се залагаме за основање на Истражувачки совет за Југоисточна Европа (ИСЈИЕ), кој би работел во конзорциум со Европскиот Истражувачки Совет и институциите што го финансираат истражувањето од земјите на ЗБ, или основање на Истражувачка фондација за Југоисточна Европа (ИФЈИЕ), при што и двете треба да бидат со акцент на индивидуално финансирање врз база на соодветен систем на вреднување. Поради тоа, потребни се транспарентни критериуми за селекција, базирани исклучиво на академската извонредност и процедури за евалуација според меѓународните стандарди, со чувство на меѓународни евалуатори.
8. Огромниот научен потенцијал на земјите од ЗБ, особено во време на буџетски рестрикции и политичка нестабилност, треба да биде здружен во Регионални центри за извонредност (до пет). Ваквите интердисциплинарни центри треба да се наднационални и да имаат три главни задачи: ⁽ⁱ⁾ најсовремено основно и применето истражување, ⁽ⁱⁱ⁾ меѓународно конкурентна докторска и пост-докторска обука, и ⁽ⁱⁱⁱ⁾ трансфер на истражувачките резултати. Тоа ќе ги подобри шансите за пристап до финансиските од ЕУ. Можни тематски области се животната средина и енергијата, културното наследство, демографските промени, туризмот, правдата и безбедноста, здравјето и квалитетот на живеење, информациските и комуникациските технологии и регионалниот и локалниот развој.

Прембула

Засегнати страни

*Состојба:
Предизвици за
европска иднина
на системите на
науките на ЗБ*

*Одржливо
финансирање
и усогласени
квалитативни
стандарди*

*Млади научници и
одлив на мозоци /
прилив на мозоци*

*ИСЈИЕ / ИФЈИЕ
и извонредни
поединци како
носители на
промените*

*Научен
потенцијал
здружен во
регионални
центри за
извонредност*

* Оваа ознака е без предрасуди кон позициите за статусот и е согласно резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на ОН и мислењето на Меѓународниот суд на правдата за Декларацијата за независност на Косово.

9. Со цел ЗБ да располага со најсовремени установи кои би биле финансиски одржливи, ресурсите и инфраструктурите (образовни, истражувачки, клучни установи итн.) треба да се користат заеднички. Треба да се зајакнат и прошират постоечките формати на соработка фокусирани на ЗБ (како што е Регионалната платформа за бенчмаркинг и соработка во високото образование и истражувањето).
10. Националните научни системи на ЗБ треба да се интегрираат во регионот и да се поврзат со ЕУ. Препорачуваме соработка преку твининг проекти помеѓу партнери од ЕУ и ЗБ, организација на заеднички студиски програми за стекнување магистратури и докторати и полесен пристап за научниците од ЗБ до истражувачките програми финансирани од ЕУ. Треба да се развијат шеми за мобилност кои ќе ги поврзуваат научниците од ЗБ и ЕУ: ⁽ⁱ⁾ преку олеснување на меѓународните патувања за научниците и студентите од регионот на ЗБ (на пример, со поедноставен визен режим), ⁽ⁱⁱ⁾ преку создавање регионална програма за размена (според примерот на Еразмус или преку интегрирање во постоечката програма Еразмус) и ⁽ⁱⁱⁱ⁾ преку почнување на други иницијативи за размена на младите луѓе врз билатерална и мултилатерална основа (успешен примери за тоа се Германско-француската програма за размена на млади и Германско-францускиот универзитет).
11. Треба да се спроведат институционализирани механизми за дијалогот меѓу науките, политиката и општеството на ЗБ. Страните учеснички на конференцијата имаат волја да ги споделат знаењата и да обезбедат техничка поддршка за градење на капацитетите. Според примерот на самитите на групата Г7, треба да се создаде научно-советодавен механизам за Меѓувладината Иницијатива Западен Балкан.
12. Годишните заеднички конференции на науките – како еден од столбовите на таканаречениот «Процесот за Западен Балкан» – треба да послужат како платформа / закрила за соработка меѓу националните научни системи и пошироката општествена димензија. Конференциите треба да ги идентификуваат предизвиците во националните научни системи и да развијат одржливи решенија, а исто така и да формулираат препораки за политиката. Постигнатиот напредок треба да се проценува и евалуира за време на годишните состаноци со променливи тематски фокуси. Координацијата ќе ја врши секретаријат.
13. Заедничката европска иднина мора да се оформува сега и ЗБ е нејзин неотделлив дел – одржувањето на статус кво е неприфатлива опција. Ние одлучно ги поддржуваме напорите за соработка, помирување и интеграција на ЗБ. Посебно внимание треба да се посвети на младите како движечка сила за позитивна промена. Природните и општествените науки треба да се сметаат за континуирана инвестиција во иднината. За справување со утврдените предизвици и за да се реализираат одржливи решенија, нашите препораки до Самитот за Западниот Балкан во Виена на 27. август 2015 година се следните:
1. Определба за одвојување 3% од националниот БДП за високото образование, науката и истражувањето и воспоставување унифицирани квалитативни стандарди за евалуација;
 2. Да се поддржат силно институционалните промени, што ⁽ⁱ⁾ ќе ги модернизира националните научни системи во ЗБ согласно стандардите на ЕУ, во правец на интеграцијата со Европската Истражувачка Зона, и ⁽ⁱⁱ⁾ ќе создаде можности за младите истражувачи и дипломци, а со тоа ќе се намали одливот на мозоци и ќе се поттикне прилив на мозоци;
 3. Да се основа Истражувачки совет или Истражувачка фондација за Југоисточна Европа што ќе ги финансира извонредните научници како носители на промените, со примена на конкурентен механизам за селекција базиран исклучително врз истражувачкиот квалитет и академската извонредност;
 4. Да се воспостават меѓусебно поврзани центри за извонредност на ЗБ како платформи за соработка по пат на: ⁽ⁱ⁾ здружување на ресурси и компетенции, ⁽ⁱⁱ⁾ заедничко инвестирање во најсовремени клучни установи и истражувачки инфраструктури, ⁽ⁱⁱⁱ⁾ поддржување на мобилноста на истражувачите и студентите, ^(iv) воспоставување конкурентна докторска и пост-докторска обука и ^(v) создавање на иновациски заедници;
 5. Да се институционализира дијалогот помеѓу науките, политиката и општеството, по пат на ⁽ⁱ⁾ создавање механизми за консултација и стратешко планирање, и ⁽ⁱⁱ⁾ воспоставување процедури за непристрасно советување на политиката и општеството врз научна база.

Здружување на напорите и користење на постоечки мрежи

Соработка, конективност, мобилност

Науки-политика-општество: институционализиран дијалог

Иднината на Заедничката конференција на науките како столб на «Процесот за Западен Балкан»

Препораки за политиката